

MATICSÁK SÁNDOR

Az erza-mordvin absztrakt főnévképzők történeti produktivitása

This paper discusses six abstract nominalising affixes (*-ma/-mo/-me*, *-ккс*, *-чи*, *-лма/-лмо* and *-вм/-вмь*) with respect to their former and current productivity. At present the most productive Erzya deverbial nominalising affix is *-ma*, *-mo*, *-me*. It has long been productive; it plays an important role in the first extensive document of Mordvin literacy, viz. DAMASKIN's dictionary. Lexicographic practice shows great variation (Paasonen, for instance, includes very few words from this set), since the number of deverbial nouns is practically unbounded. The affix *-ккс* has also been productive for a long time and is still used to create new words but does not frequently attach to words of Russian origin. The second most productive deverbial nominalising affix is *-вккс*. It shows different features than the former two, its productivity increased significantly only in the 20th century; and the same is true of *-чи*. This latter did not belong to the productive affixes before the 20th century, but it has become very productive by now – primarily because of the neologist movement and the tendency to create new abstract concepts. The affix *-лма/-лмо* was probably quite productive but it no longer is, though some linguists are making efforts to revive it. The affix *-вм(ь)* was never very productive, and it has been superseded in its function by the affix *-ккс*.

Keywords: Erzya-Mordvin, nominalisation, productivity

1. A források

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogyan változott az erza absztrakt főnévképzők produktivitása az elmúlt évszázadokban. Ehhez a következő forrásokat használok fel: a) DAMASKIN 1785-ös szótára, b) PAASONEN 19–20. század fordulóján gyűjtött anyaga, amely szótár formájában 1990–1998 között látott napvilágot, c) erza–orosz nagyszótár, 1993, d) erza–finn szótár, 2000, e) finn–erza szótár, 2000, f) erza–magyar szótár, 2003. Ez a vizsgálat erősen egyoldalú, hiszen nem a valós nyelvhasználatot térképezem fel, hanem csak a szótárakban felbukkanó szókinccset kényszerítem színvállásra, nem a nyelv egészének képzőit vizsgálom, hanem csak egy szerző(gárda) nyelvhasználatát, nyelvi ízlését. A szótári adatok, nem zárt korpusz lévén, pontos számszerű következtetéseket levonására nem alkalmasak, de a tendenciák megrajzolására igen. A képzők használata/nem használata bizonyos értelemben divatjelenség is, egyáltalán nem véletlen, hogy az új szavak megalkotására rákényszerített szótárszerzők milyen elemekkel dolgoztak és dolgoznak a mai napig.

1.1. A mordvin írásbeliség csak mintegy háromszáz évre tekint vissza. A képzőtani vizsgálatokra az első idők nyelvemlékeit, a rövid, legfeljebb 200–300 szavas szójegyzékeket nem lehet felhasználni (WITSEN 1692, MESSERSCHMIDT 1720–27, STRAHLENBERG 1730, FISCHER 1747, MÜLLER 1743/1791, PALLAS 1786–87; részletesebben l. MATICSÁK 2012: 17–38).

Az első terjedelmesebb szótár DAMASKIN püspök (1737–1795) műve. A püspök többnyelvű szótárának (Словарь языков разных народов в Нижегородской епархии...) első kötete orosz–tatár–csuvas–erza–mordvin szótár 1038 oldalon, a második rész pedig orosz–cseremisiz szójegyzék 746 oldalon. A szótár mordvin részét FEOKTISTOV 1971-ben rendezte sajtó alá. A szótárban mintegy 11.000 szócikk szerepel (FEOKTISTOV 1968: 58–77, 1971: 22–25). A szótárban rengeteg lexikai innováció található, sajnos azonban fantáziadús nyelvi leleményeinek csak egy kis része él a mai napig a mordvin közszókincsben (ZAICZ 1969: 189–190, MATICSÁK 2012: 155–193). Ez a szótár már alkalmas arra, hogy többé-kevésbé felmérjük a 18. sz. végének képzőállományát, annak produktivitását.

1.2. PAASONEN mordvin munkássága finnugrista körökben közismert, mordvin hangtana, a tatár és csuvas jövevényszavakról írott tanulmánya a mai napig helytálló. PAASONEN a szótári anyagot 1889 és 1902 között gyűjtötte, nyolc mordvin anyanyelvű munkatársa segítségével. Műve sokáig kéziratban állt, de végül KAINO HEIKKILÄ (1936 és 1971 között) és MARTTI KAHLA (1981-től) több évtizedes szerkesztőmunkájának eredményeként, két mordvin nyelvész, FEOKTISTOV és ERMUŠKIN közreműködésével 1990 és 1998 között napvilágot látott. A négykötetes – orosz és német szómutatóval hatrészes – nagy nyelvjárási szótár, a Mordwinisches Wörterbuch (MdWb) a mordvinnal foglalkozó szakemberek megkerülhetetlen alapműve. (Részletesebben l. GRÜNTAL 2001.)

1.3. A kilencvenes évek a mordvin szótárírás aranykorát jelentették. 1993-ban jelent meg SEREBRENNIKOV, BUZAKOVA és MOSIN szerkesztésében az erza–orosz nagyszótár (ĖRV), a ŠČEMEROVA szerkesztette erza–orosz–erza szótár és ŠČANKINA moksa–orosz–moksa szótára. Három évvel később látott napvilágot POLJAKOV és KELINA moksa iskolai szótára, 1998-ban pedig SEREBRENNIKOV, FEOKTISTOV és POLJAKOV szerkesztésében a moksa–orosz nagyszótár. E szótárak közül nagyobb terjedelmű az 1993-as erza–orosz szótár 27 ezer, valamint az 1998-as moksa–orosz szótár 41 ezer szócikkkel. (Az erza–orosz nagyszótárról l. ALVRE 1994.)

1.4. A 90-es években Turkuban több mordvin szótár is készült: NIEMI és MOSIN erza–finn szótára (ESS, 1995), HERRALA és FEOKTISTOV moksa–finn szótára (1998) és ALHONIEMI – AGAFONOVA – MOSIN szerkesztésében a finn–erza szótár (SES, 1999). A három szótár közül a legterjedelmesebb a finn–erza 17.000 szócikkkel, ezt az erza–finn követi 12 ezerrel. A legkisebb a moksa–finn

9.000 címszóval. Mindhárom szótár törekszik kifejezések, példaanyagok megadására. (A szótárakról részletesebben l. BARTENS 2001, MATICSÁK 1999, 2000.)

A SES az utóbbi két évtized talán legjobban megszerkesztett szótára, hiszen igyekszik kerülni az orosz szavak beemelését, helyettük rengeteg (részben saját) nyelvújítási elemet vesz fel – akárcsak 215 évvel azelőtt DAMASKIN. Az is valószínű, hogy – a püspök szóteremtényeihez hasonlóan – ezek közül is nagyon sok ki fog hullani az idők rostáján, de a nyelvhasználók legalább lehetőséget kapnak arra, hogy az új fogalmakat, tárgyakat ne oroszul (esetleg csak valamennyire elmordvinosítva), hanem valóban az anyanyelvükön nevezhessék meg.

1.5. A magyarországi mordvin lexikográfia legjelentősebb képviselője MÉSZÁROS EDIT.¹ 1999-ben Szegeden jelent meg RAISA ŠIRMANKINÁVAL közösen írt erza–magyar szótára, amely átdolgozott, kibővített formában – mintegy 16 ezer szócikkkel – négy évvel később látott napvilágot. Az első munka mordvin címszavai latin, a második kiadásé cirill betűsek. Mindkét szótár igyekszik sok kifejezést, példamondatot megadni. E szótárak jellegzetessége, hogy a szerzők a magyar jelentéseknek minél több szinonimáját szerepeltetik.

2. A vizsgálatba bevont képzők

Az erza absztrakt főnévképzők sorába a *-ma/-mo/-me*, *-вкс*, *-кс*, *-вм(ь)*, *-лма/-лмо* és a *-чи* tartozik. Ezeknek a szuffixumoknak a szótári előfordulása régen is és mai is erősen eltérő képet mutat. A skála egyik végpontján azok az elemek helyezkednek el, amelyek egykoron is nagyon produktívak voltak, s ezt a jellemvönásukat manapság is megőrizték; míg a másik végletet azok a szuffixumok jelentik, amelyeknek DAMASKIN idejétől kezdve gyenge produktivitási mutatókkal rendelkeznek.

2.1. *-ma/-mo/-me*²

Ez az elem a legproduktívabb absztrakt (deverbális) erza névszóképző. A vele alkotott szavak etimológiailag teljesen átláthatóak.

Az ősi **-m* nomenképzőre megy vissza, vö. fi. *-ma/-mä*, *-in*, *-mus/-mys*, lp. *-m*, cser. *-m*, *-mə*, *-mā*, *-mō*, vtj. *-(e)m*, zřj. *-(e)m*, *-(e)m*, vog. *-m*, osztj. *-m*, ma. *-m* (*áalom*, *villám*, *alom*, *tetem*) stb. (LEHTISALO 1936: 82–110, A. KÖVESI 1965: 212–232, SEREBRENNIKOV 1967: 70, 77–78, MAJTINSKAJA 1974: 344–345, HAKULINEN 1979: 130–132, 169–170, 193–195, 197–199, 210–212.) A mord-

¹ L. még az általa szerkesztett magyar–erza-mordvin szótárt (MÉSZÁROS 2008).

² A szakirodalomban meghonosodott formával szemben e képzőt inkább *-ma*, *-mo* (*-me*) alakban célszerűbb felvenni. Vizsgálataim alapján a *-me* elem a mai szótári állományban mindössze 17 szóban mutatható ki, mára már elvesztette produktivitását, szemben az igen termékeny *-ma* és *-mo* alakváltozattal.

vinban elhomályosult denominális képzőként él a *ʔкачамо* 'füst' (UEW 2: 641, SSA 1: 328, MdKons 51, ÈtV 63, ÈSM 116), *койме* 'lapát; ásó' (UEW 1: 170, MdKons 63, ÈtV 75, ÈSM 155), *нинеме* 'zab' (UEW 2: 726), *ʔпурмо* 'zúza' (UEW 1: 378, SSA 2: 356, ÈtV 155, ÈSM 385), *сеяма* 'tapló(gomba)' (UEW 771, MdKons 136, ÈSM 398), *сюлгамо* 'melltű, csat' (UEW 2: 774, MdKons 148, ÈtV 175, ÈSM 422), *удем* 'velő' (UEW 1: 572, MdKons 179, ÈSM 457) szavakban.

Szemantikai mezeje rendkívül szerzteágazó, a két nagy kategória (az ige argumentum-szerkezetének minőségétől függően) az absztrakt főnevek és a konkrét tárgyak, eszközök halmaza.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 42, BUBRIH 1947: 42, SE-REBRENNIKOV 1967: 70, ERDŐDI 1968: 217, MAJTINSKAJA 1974: 344–345, LAZAR 1975: 204–206, FEOKTISTOV 1975: 300, CYGANKIN – DEVAEV 1975: 92, Grammatika 1980: 105–106, CYGANKIN 1976: 91–92, 1981: 41–42, 2006: 34–35, KERESZTES 1990: 67, ZAICZ 1998: 202–204, MÉSZÁROS 1998: 59, BARTENS 1999: 106, Ęrzań keĹ 2000: 36, RJABOV 2000a: 280, 2000b: 168–169, 2002: 59, MATICSÁK 2014.

A szóvégmutato szótár (LUUTONEN ET AL. 2004) alapján összeállított adattárban összesen mintegy 2500 *-ма*, *-мо* deverbális főnévképzős alak szerepel. E képzővel az igékből szinte korlátlan számú főnevet lehet képezni, csak a szótárszerkesztői szigor szabhat gátat a (sokszor mesterséges szinten maradó) szavak parttalan felvételének. Ehelyütt természetszerűleg nem sorolom fel az összes ide tartozó képzett szót, mindössze a *ва-* kezdetűekből adok egy kis ízelítőt:³

вадема 'мазь' (ÈRV 96); 'bekenés, bemázolás' (EMSz 65) < *ваде-* 'мазать, намазать; beken, bemázol' (l. még: *ваднема*),⁴

важдамо 'успокоение, утешение [megnyugtatás]' (ÈRV 98) < *важда-* 'успокоить, утешить; megnyugtat, elcsendesít',

³ A szócikkek felépítése a következő. Címzőként a mai – cirill betűs – erza irodalmi nyelvi alak áll. A jelentéseket oroszul (az erza–orosz nagyszótár [ÈRV] alapján, magyarul (MÉSZÁROS erza–mordvin–magyar szótára [EMSz] alapján), finnül (az erza–finn kis-szótár [ESS] alapján), valamint oroszul és németül (PAASONEN nagy nyelvjárási szótára [MdWb] alapján) adom meg. Ha az adott címszó nem szerepel a mordvin–magyar szótárban, a könnyebb tájékozódás végett szögletes zárójelben megadom a magyar jelentéseket.

⁴ Az ugyanazon igetöből többféle igeképzővel ellátott szavakból létrehozott főnevek (pl. *авардема* ~ *аварьгадома*, *апаргадома* ~ *апаргалема*, *артома* ~ *артнема*) közül címszóként csak egyet tüntetek fel, az alakváltozatokat csak utalásszerűen közlöm, forrás és jelentés megadása nélkül (a jelentések általában többé-kevésbé megegyeznek a címszóban megadottakéval, a forrás pedig könnyen felfedhető a címszó lelőhelye alapján).

- важодема** 'старание' (ÉRV 98); 'munkálkodás, munkavégzés, fáradozás' (EMSz 66); *važad'ima* 'жёсткая работа / hartes Arbeiten' (MdWb 2571) < *важоде-* 'работать; dolgozik, fáradozik',
- валдомтома** 'освещение [megvilágítás]' (ÉRV 102) < *валдомто-* 'светить, осветить; megvilágít',
- валнома** 'поливка' (ÉRV 103); 'öntés; (meg)öntözés, (meg)locsolás' (EMSz 69); 'kastelu, valelu' (ESS 23) < *вално-* 'пролить; önt, megöntöz' (l. még: *валома*),
- вальмамо** 'halottsiratás' (EMSz 70) < *вальма-* 'умереть, погибнуть; meghal, elhuny',
- вандолгадама** 'блеск, сияние [csillogás]' (ÉRV 105) < *вандолгадо-* 'заблестеть, засиять; megcsillan, felcsillan' (l. még: *вандолдома*),
- ванома** 'просмотр' (ÉRV 106); '(meg)nézés, megtekintés, (meg)örzés' (EMSz 70) < *вано-* 'смотреть; néz' (l. még: *ваннома*),
- ванськавтома** 'чистка' (ÉRV 107); '(meg)tisztítás, (ki)takarítás' (EMSz 72) < *ваньскавто-* 'чистить, вычистить; (meg)tisztít, (ki)takarít' (l. még: *ваньскадома*),
- вариямо** 'kilyukasztás, átlukasztás' (EMSz 73, ÉRV 108) < *вария-* 'продырявиться; kilyukaszt, átlukaszt' (l. még: *вариявтома*, *варявгавтома*, *варявгадама*, *варялгавтома*),
- варнома** 'карканье' (ÉRV 109); 'károgás' (EMSz 73) < *варно-* 'каркать; károg',
- вастома** 'встреча' (ÉRV 112); 'találkozás, találkozó; fogadás, fogadtatás' (EMSz 76); 'tapaaminen, kohtaaminen' (ESS 25) < *васто-* 'встретить, встречать; találkozik, fogad' (l. még: *вастнема*, *вастовома*),
- ватордома** 'кваканье' (ÉRV 113); 'brekegés, kuruttyolás' (EMSz 76) < *ватордо-* 'квакать; brekeg',
- вачкодема** 'удар' (ÉRV 114); 'ütés, csapás' (EMSz 77); 'isku, lyönti' (ESS 25) < *вачкоде-* 'ударить; megüt, megver',
- вачома** 'голодание [éhezés]' (ÉRV 114) < *вачо-* 'проголодаться; megéhezik'.

Ez a képző igen régóta produktív lehet. DAMASKIN szótárában rengeteg *-ма/-мо (-ме)* képzős alak fordul elő, ennek az (is) az oka, hogy a 18. század végére az orosz államhatalom megszilárdulásával, a társadalmi-kulturális élet és a gazdaság fejlődésével sok új, elvont fogalom került be a nyelvbe (részletesebben: ŠEJANOVA 1989: 72–73).

Néhány példa DAMASKIN szótárából (az *a–в* betűk anyagából): *авардима*, *авардеме* (59, 141, 201, 251, 327), *автнима* (108), *авулдама* (49), *авулдымо* (49, 70, 180), *азаргалима* (48), *аздамо* (159, 177), *айгема* (260), *аксурдамо* (303), *алтомо*, *алтума*, *алтыма* (177, 227), *амулима* (56, 309), *андома* (187, 189, 225), *анокстамо* (56, 59, 76), *ардома*, *ардума* (43, 176, 235), *артомо* (125), *арцема*, *арцима*, *арцыма* (67, 82, 105, 111 stb.), *ацамо* (47, 120, 135 stb.), *ацеме*, *ацима* (88, 101, 105 stb.), *божамо* (120, 222, 229), *бурямо* (58),

валамо, валномо, валнума (110, 149, 210, 232, 271, 319, 327), *валгомо, валгума* (76, 272, 281), *валдомо* (136, 282), *ванмо, ваномо, ванума, ванумо* (41, 52, 108 stb.), *варчамо, варчлема, варчнема* (52, 157, 181 stb.), *васылгафлема* (255), *вастума, вастумо* (63), *вачомо* (74), *вачкодемо, вачкудима* (213, 217, 268, 284, 294), *ваямо* (122, 216), *ведьме* (203), *ветима, ветямо* (49, 56, 58 stb.), *вечкема, вечкима* (41, 45, 49 stb.), *вешкима, вешкнеме, вешкнима* (88, 89, 303), *видима* (218, 282), *виздима* (41, 279), *витеме* (133), *виеме* (295), *вийцема* (155), *вяйкандямо* (239, 274, 281, 298) stb.

PAASONEN szótárában érdekes módon nagyon kevés adat szerepel (az *a-k* betűk anyagából számításaim szerint csak 55). Ennek oka valószínűleg a szótárszerkesztői szigor lehetett, a *nomen actionis* alakokkal nem akarta szaporítani a szócikkek számát.

A képző mai termékenységét jól mutatja a nyelvújító törekvésekben élenjáró finn–erza szótár (SES), amelyben nagyon sok *-ma/-mo* (*-me*) képzős új szóalkotás fordul elő. Ezek jelentős része összetétel, amelyek között vannak erőltetettnek tűnő alakok, amelyek valószínűleg nem fognak meggyökeresedni az erzában, de szép számmal akadnak olyanok, amelyek valószínűleg rövid időn belül a mordvin szókincs szerves részévé fognak válni, pl. *ведь/чудема* 'uoma; vízmeder' (SES 462), *кедьге/нардамо* 'astiapyuhe; mosogatórongy (szó szerint: edénytörlő)' (326), *мастор/ванстома* 'maanpuolustus; környezetvédelem' (223), *мастор/сорнома* 'maanjäristys; földrengés' (223), *сыме/орма* 'kuppa; nemi betegség' (165). Az egyszerű szavak listájából néhány példa: *аламолгавтома* 'vähennys; csökkentés' (511), *валдомгавтома* 'valaistus; megvilágítás' (473), *кеверькинема* 'kuperkeikka; bukfenc' (165), *келемтема* 'levitys; szélesítés, terjesztés' (198), *лелякстома* 'veljeily; barátkozás' (487), *нузьялгалема* 'laiskotelu; lustálkodás' (186), *одкстомстома* 'entistys; restaurálás, megújítás' (30), *пужакалема* 'äläkkä; felhajtás, lárma' (529), *чополгавтома* 'pimennys; elsötétítés, sötétedés' (306), *эдевтема* 'charmi; sárm' (22), *ютавтнема* 'tuhlaus; pazarlás' (435) stb. Ebben a több mint nyolcvan szavas halmazban a *-ma/-mo* képző előtti relatív fő nagyon sokszor összetett igeképzőt (*-втне-*, *-гале-*, *-кале-*, *-кине-*, *-главто-*, *-ладо-*, *-ндтне-*) tartalmaz.

A képző mai központi szerepét jól jelzi az orosz eredetű szavakhoz való kapcsolódási képesség is. Néhány példa az ÉRV, EMSz és ESS adatai alapján a *k*-betűs szóállományból:

- кабальямо** 'закабаление [leigázás, elnyomás]' (ÉRV 220) < *кабалья-* 'закабальять; leigáz',
- казнямо** 'казнь [kivégzés]' (ÉRV 224) < *казня-* 'казнить; kivégez';
- клеймамо** 'клеймение [(megbélyegzés, megjelölés)]' (ÉRV 271) < *клейма-* 'клеймить; megbélyegez, megjelöl',
- клёнамо** 'клёпка [szegecselés]' (ÉRV 271) < *клёна-* 'клепать; szegecsel',

колдовамо 'колдовство' (ÉRV 278); '(el)varázslás, varázslat' (EMSz 172) < *колдова-* 'колдовать; varázsol',
корямо 'укор [szemrehányás]' (ÉRV 295); *коря-* 'корить; szemrehányást tesz',
красямо 'покраска [befestés]' (ÉRV 302) < *крася-* 'красить; fest',
крахмалямо 'накрахмаливание [keményítés]' (ÉRV 302) < *крахмаля-* 'крахмалить; keményít',
крямо 'кройка, раскрой [szabás]' (ÉRV 304) < *кря-* 'кроить; kiszab',
кувилькадема 'кувыркание [bukfenc]' (ÉRV 307) < *кувилькаде-* 'кувыркаться; bukfencezik',
күрямо 'курение [dohányzás]' (ÉRV 318) < *күря-* 'курить; dohányzik'.

Nemzetközi szavak orosz közvetítéssel: *абстрагировано, аккредитовано, активизировано, амортизировано, анализировано, аттестовано, бомбамо, газировано, гипнотизировано, гравировано, дирижировано, дистиллировано, жонглировано, идеализировано, изолировано, импровизировано, индустриализировано, коллективизировано, командировано, конкретизировано, консервировано, контролировано, контузиямо, кредитовано, критиковано* stb. (Ezekben a főnévképző a *-ва-* igeképzős alakhoz kapcsolódik.)

Ami a *-ма* és *-мо* megterheltségét illeti, érdekes tendenciákat figyelhetünk meg. A szóvégmутató szótár szóállományában 1368 *-ма* és 1059 *-мо* képzős alak fordul elő. A SES új szavaiban az arány 77:5 a *-ма* javára, ezzel szemben a vizsgált szótárak orosz jövevényszavaiban az arány megfordul (*-мо* 40, *-ма* 8). A nemzetközi szavak között csak *-мо* formával találkozhatunk. Úgy tűnik tehát, hogy a belső szóalkotásban a *-ма* tölt be fontosabb szerepet, míg az idegen szavakhoz kapcsolódva a *-мо* a szinte egyeduralkodó (már amennyiben nem a szótárszerkesztők „tehetnek” erről a kettősségről).

2.2. *-вкс*

A *-вкс* ma a második legproduktívabb deverbális névszóképző. Alapvetően a cselekvés eredményét jelöli (adattáram elemeinek több mint kétharmada sorolható ide), a másik végpont a cselekvés eredményeképp létrejött konkrét tárgyak megnevezése.

Az ősi *-кс* képző (l. a 2.3. pontban) különféle igealakokhoz kapcsolódhatott, köztük olyanokhoz, amelyek a reflexív *-в-* képzőt tartalmazták, pl. *рама-* 'купить; vásárol' > *рама-в(о)-* 'продаваться'⁵ > *ранама-в-кс* 'покупка; vásárlás', *эрто-* 'бросить; dob' > *эрто-в(о)-* 'броситься' > *эрто-в-кс* 'бросок; dobás'. Az idők folyamán ebből elvonódott az absztrakt *-вкс* képző, amely ma már bármilyen igehez kapcsolódhat. Nincs *ваново-* szó az erzában, mégis van *вановкс*

⁵ A reflexív alakokat magyarul sokszor nehéz visszaadni (pl. 'vásárlódik, dobódik'), ezért csak az alapige jelentését közlöm.

'взгляд; pillantás'; nincs *пиряво-*, de van *пирявкс* 'изгородь; sövény'; nincs *пургаво-*, de van *пургавкс* 'брызги; permet'; stb. – azaz, itt már csak egy komplex *-вкс* képzőről beszélhetünk.

Szakirodalmi információk (fontossága ellenére a képző a szakirodalomban csak marginális helyet kapott): EVSEV'EV 1934/1963: 38, BUBRIH 1947: 45, ВОЧКАЕВА 1978: 167–168, Grammatika 1980: 105, CYGANKIN 1981: 39–40, MÉSZÁROS 1998: 59, Ёрзаñ кеҗ 2000: 36, BARTENS 1999: 107, РЈАВОВ 2002: 47, 2005: 129–131.

Az ЁRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattáram 237 szót tartalmaz. Ezek közül itt csak az *м-* szókezdetűekből mutatok be néhányat:

- максовкс* 'подачка [konc, könyöradomány]' (ЁRV 358); 'annettu (esim. tavara); suupala' (ESS 89) << *максо-* 'дать, отдать; (oda)ad',
- манчевкс* 'ложь, обман' (ЁRV 362); 'becsapás, csalás, ámtítás; árulás; hazugság' (EMSz 217) << *манче-* < *маня-* 'обмануть, солгать; becsap, rászed, elárul',
- марсевкс* 'слух, молва' (ЁRV 363); 'hír, híresztelés, szóbeszéd' (EMSz 218); 'huhu' (ESS 90) << *марсе-* < *маря-* 'услышать, чувствовать; hall, érez',
- мендявкс* 'изгиб, излом' (ЁRV 376); 'hajlat; görbület, kanyar, törés' (EMSz 226); 'kaarre' (ESS 93); 'член, сустав; Glied, Gelenk' (MdWb 1238) << *мендя-* 'согнуть, загнуть, изогнуть; (meg)hajlít, (meg)görbít, (össze)hajt',
- менчевкс* 'извилина, изгиб' (ЁRV 377); 'hajlat, görbület, kanyar' (EMSz 227); 'taite, kaarre, kaargos' (ESS 93) << *менче-* 'гнуть, сгибать, загибать; (meg)hajlít, (meg)görbít, hajlítgat',
- меревкс* 'высказывание' (ЁRV 378); 'kifejezés' (EMSz 227); 'ilmaus, fraasi; ilmaisu' (ESS 94) << *мере-* 'сказать, ответить; mond',
- мешавкс* 'преграда, помеха [akadály]' (ЁRV 381) << *меша-* 'мешать; zavar, akadályoz',
- молевкс* 'ход, движение' (ЁRV 387); 'menés, haladás, járás, mozgás' (EMSz 231); 'käynti(tapa), kävely(tapa)' (ESS 96) << *моле-* 'идти; megy, halad',
- муевкс* 'находка' (ЁRV 393); 'talált tárgy, lelet' (EMSz 235); 'löytö; ratkaisu' (ESS 97); *mujevks* 'находка, найдённое; Fund, Gefundenes' (MdWb 1293) << *муде-* 'найти, обнаружить; (meg)talál, rátalál'.

A *-вкс* képző DAMASKIN 1785-ös, mintegy 11 ezer mordvin szót tartalmazó szótárában mindössze 14 lexémában adatható (ezek közül kettő melléknév).⁶ A főnevek közül nyolc ma is él:⁷

⁶ *акямевкс* 'ненадёжный; megbízhatatlan, nem elég szilárd' (DAM. 162) << *a* tagadószó + *кеме* 'твёрдый, прочный, надёжный, верный; erős, kemény, megbízható';

вялтявкс 'кровля [tető, fedél]' (DAM. 127) < < *вельтя-* 'покрыть; beta-
kar, beborít' → mai irodalmi nyelvi alak: *вельтявкс*,
пилянъ **іозавкст** 'опилки [fűrészpor]' (DAM. 181) < < *ёза-* 'тереть;
аргít' (*пила* 'пила; fűrész'),
каявкс 'дань [adó]' (DAM. 78, 204, 205) < *кая-* 'насыпать, засыпать;
beönt, megtölt' → *каявкс*.
кежевкс 'лютость [vadság, kegyetlenség, könyörtelenség]' (DAM. 138) <
< *кеж* 'гнев, зло, злость; harag, méreg, gonoszság',
комавкс 'жолоб (жёлоб) [csatorna, árok, lefolyó]' (DAM. 95) ? < < *кома-*
'наклониться, нагнуться; meghajlik, lehajol',
кучовкс 'посол [követ]' (DAM. 214), 'пришлец [jövendőny]' (DAM. 230) <
< *кучо-* 'послать, отправить; (el)küld' → *кучовкс*,
лазновкс 'трещина [repedés, hasadás]' (DAM. 282) < < *лазо-* 'раско-
лоть; разбить; (fel)hasít, (fel)vág' → *лазовкс*,
марявкс 'чувство [ézés]' (DAM. 311) < < *маря-* 'чувствовать; érez' →
марсевкс, *марявкс*,
мелявкс 'забота [gond]' (DAM. 96) < < **меля(в)*, vö. *мелявто-* 'забо-
титься; gondoskodik' → *мелявкс*,
санявкс 'синяк, синее место [kék folt, véraláfutás]' (DAM. 258) < <
**сэня-*, vö. *сэньшкадо-* 'синеть; megkékül',
содавкс 'герб [címer]' (DAM. 72 stb.), 'знак [jel, jelzés, jelvény]' (DAM.
106 stb.), 'лозунг [jelszó]' < *сода-* 'знать, tud, ismer' → *содавкс*,
трявкс 'питомец [növendék]' (DAM. 200) < *тря-* 'содержать, кормить;
(fel)nevel; táplál, eltart' → *трявкс*.

Láthatjuk, hogy a *-вкс* DAMASKIN idejében még távolról sem volt produktív, és Paasonen hatalmas nyelvjárási anyagának tanúbizonysága szerint még a 19–20. század fordulóján sem volt igazán népszerű, termékeny e képző (adattáramba 99 *-вкс* képzős szóalakot emeltem be tőle). A 20. század végi szótárak viszont már arról tanúskodnak, hogy a szuffixum az elvont képzők legtermékenyebb csoportjába került (adatok: ÉRV 201, EMSz 157, ESS 118).

Még árulkodóbb az új, 2000-ben megjelent finn–erza szótár anyaga. Mint korábban szóltam róla, a szerkesztők voltaképpen egyfajta nyelvújító tevékenységet is igyekeztek folytatni, s ahol csak tudták, az új fogalmak megnevezésére az orosz (elmordvinosított orosz) szavak mellett kreáltak új mordvin lexémákat is. Hangsúlyozom, ez nem feltétlenül tükrözi a valós nyelvhasználatot, de a képzők termékenységi divatjáról mégiscsak ad bizonyos információkat. A SES-ben 70

асаммитивькс 'неукротимый, нестихающий; zabolátlan, féktelen' (DAM. 167) < < *a*
tagadószó + *сэтьме* 'тихий, смирный, тишина; csendes, csend'.

⁷ A képzett alakoknak és jelentéseiknek a DAMASKIN-szótárban szereplő formáját szerepeltetem, de a töveknek a mai formáját és mai jelentését közlöm, az erza–orosz nagyszótár (ÉRV) alapján.

olyan *-вкc* képzős alak szerepel, amelyek csak ebből a szótárból adathatók. Lássuk ezek közül a *p-* [*n-*] betűseket:

- пацькавкc* 'töherrys [firkálás, firka]' (SES 455) < *пацька-* 'пачкать, мараць; берісзкіт',
пежэдевкc 'vala [eskü]' (SES 472) < *пежэде-* 'даваць клятву, клясьця; межэсзкіз, эскіт тэз',
пекставкc 'sulku [zárójel]' (SES 391) < *пекста-* 'закрыць, замкнучь; безар, бэсук',
поводевкc 'riipus [medál]' (SES 347) < *поводе-* 'подвести, привязать; felakaszt',
покиолгавтовкc 'suurenos [nagyítás]' (SES 397) < *покиолгавто-* 'увеличить; megnagyobbít, felnagyít',
польдядевкc 'napaus [meglegyintés]' (SES 253) < *польдяде-* 'дать шелчок; megfricskáz',
прядовкc 'ääri [szél; határ, perem, vég]' (SES 531) < *прядо-* 'завершить, закончить; кончить; befejez, elvégez',
путлявкc 'sekasotku [zagyvaság, zürzavar]' (SES 370) < *путля-* 'путать; összekuszál, összezavar'.

Egy képző produktívásáról az idegen/jövevényszavakhoz való kapcsolódás képessége is sokat elárul. A *-вкc* manapság e szempont alapján is termékenynek tekinthető, hiszen az orosz eredetű szavakhoz könnyen képes kapcsolódni. Adattáram anyagának 9%-a sorolható e kategóriába, például:

- брэдявкc* 'бред; lázalom' < < *брэдя-* 'брэдыць; félrebeszél',
брудявкc 'запруда; töltés, gát' < < *брудя-* 'прудыць, запрудыць; гáттал элзár, элрэкэсзт',
валявкc 'завалинка; földhányás' < < *валя-* 'завалыць, засыпать; бетет; megtöm',
викшневкc 'вышивка; hímzés' < < *викшне-* 'вышыць; (ki)hímez',
грабавкc 'награбленное; összerabolt holmi' < < *граба-* 'грабыць, ограбыць; kirabol',
дивавкc 'удивление; csodálkozás' < < *дива-* 'удывыцьця; elcsodálкозыць',
жарявкc 'жаркое; шкварки; sült hús; tepertő' < < *жаря-* 'жарыць; (meg)sül' stb.

2.3. -кc

A -кc képző az uráli *-ks szuffixumra vezethető vissza, vö. cser. -aš, zrzj. -ōs, vtj. -es, fi. -(k)s (GYÖRKE 1934: 27–28, A. KÖVESI 1965: 293, 319, SEREBRENNIKOV 1967: 69, HAKULINEN 1979: 137–140, CYGANKIN 1981: 41).

A képzett szavak sokféle szemantikai csoportba sorolhatók, a legnagyobb halmazt az elvont fogalmak alkotják, de jelentős a növények (elsősorban fák) megnevezése. További kategóriák: tárgyak, étel- és italnevek, testi jelenségek, tünetek, betegségek, térszínformák, természeti jelenségek megnevezése stb.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 38, БУБРИН 1947: 43, Grammatika 1962: 39–40, ФЕОКТИСОВ 1966: 182, 1975: 299, SEREBRENNIKOV 1967: 68–69, ERMUŠKIN 1967: 122, ERDŐDI 1968: 214, CYGANKIN – DEVAEV 1975: 92–93, MOSIN 1977: 7–8, БОЧКАЕВА 1978: 171, CYGANKIN 1976: 142–145, 1981: 35–40, Grammatika 1980: 104–105, KERESZTES 1990: 66, MÉSZÁROS 1998: 41, BARTENS 1999: 106–107, RЈABOV 2002: 38–39.

Az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattámba 223 szót vettem fel. Nézzük meg az *ч*-s szókezdetet!

- чамакc** 'маска' (ÉRV 737); 'álarc, maszk' (EMSz 419); 'naamio' (ESS 189) < *чама* 'лицо; arc',
чапакc 'тесто' (ÉRV 738); 'tészta' (EMSz 421); 'taikina' (ESS 189) < *чапавто-* 'квасить, заквасить; (meg)savanyít',
чевгекc 'калина (дерево) [kányafa]' (ÉRV 742); 'heisipuu' (ESS 190) < *чевге* 'калина (ягода); a kányafa termése',
чевгелькc 'калина; Massholderbusch' (MdWb 246) < *чевгель* 'калина (ягода); a kányafa termése',
ченькc 'самогон' (ÉRV 745); 'házipálinka, kisüsti pálinka' (EMSz 426); 'viina, votka; viini' (ESS 191) < *ченге-* 'палиться, подпалиться; megég, kiég',
черькc 'черта' (ÉRV 746); 'vonal, vonás' (EMSz 427); 'viiva, viiru' (ESS 191) < *цeрta* 'черта; vonal' (l. *цeрькc*),
чикоркc 'скрип' (ÉRV 748); 'csikorgás' (EMSz 429); 'narina' (ESS 191) < *чикордо-* 'скрипеть; csikorog',
чирькc *čirьks* 'щель / Spalt [rés, hézag, hasadék]' (MdWb 270) < *чирe* 'берег, край; szél, oldal, perem',
човоркc 'месиво' (ÉRV 753); 'keverék, zagyvalék, elegy, egyveleg' (EMSz 433); 'sekoitus, seos' (ESS 192) < *човорда-* 'замесить; (össze)kever, elegyít',
чополкc 'тень; árnyék' (ÉRV 756) < *чополгадо-* 'стемнеть; besötétedik', *чопода* 'sötét'.

DAMASKIN mintegy 11 ezer címszavas szótárában 46 -кc képzős adat szerepel, ezek szinte mindegyike a mai napig él. Ez arra enged következtetni, hogy e szavak nem a püspök „ad hoc” szóteremtményei, hanem már korábban is rögzültek a mordvin szókincsben. Például:

визкс 'стыдливость [szégyen]' (DAM. 279) → *визькс*,
вянелькс 'воздух [levegő]' (DAM. 57) → *венелькс*,
инькс 'струг [gyalu]' (DAM. 278) → *инкс*,
каркс 'пояс [öv]' (DAM. 217, 244, 323) → *каркс*,
киякс 'пол [padló]' (DAM. 327) → *киякс*,
лангаке 'поперечник, верх, обложка, крышка [keresztgerenda, tető]'
 (DAM. 320) → *лангакс*,
лякс 'прибыток [nyereség, haszon]' (DAM. 222, 223); *лязкс* 'достаток,
 продаток [bőség, jólét]' (DAM. 224) → *лезкс*,
маштыкс 'лихорадка [láz]' (DAM. 134) → *маштыкс*,
оске 'жертва [áldozat]' (DAM. 65, 93) → *озкс*,
палакс 'крапива [csalán]' (DAM. 127) → *палакс*,
пилекс 'серьга [fülbevaló]' (DAM. 257) → *пилекс*,
потмакс 'дно [vminek a mélye]' (DAM. 82, 104, 280) → *потмакс*,
промкс 'сборище [gyülekezet, csődület]' (DAM. 102); 'собрание, сход
 [gyűlés]' (DAM. 121, 281); *пуромкс* 'собрание' (DAM. 267) →
промкс,
суркс 'кольцо [gyűrű]' (DAM. 121, 199, 325) → *суркс*,
удалкс 'задница [fenék]' (DAM. 97); 'корма [(hajó)far]' (DAM. 123) →
удалкс,
умаркс 'яблоня [almafa]' (DAM. 53) → *умарькс* stb.

Összehasonlításul: PAASONENnek a 19–20. század fordulóján gyűjtött nagyszótárából (MdWb) adattáramba 151 szót vettem fel. Az 1993-as erza–orosz nagyszótárból (ĒRV) 163, az 1995-ös erza–finn szótárból (ESS) 114, a 2003-as erza–magyarból (EMSz) pedig 127 szó került be a listába.

A finn–erza szótárban (SES) húsz új szóalkotást találtam. Ez azt sejteti, hogy a *-кс* a mai napig – viszonylag – aktív, produktív képző, s a szótárszerkesztők manapság is szívesen használják fel új szavak megalkotására, például:

гигерькс 'tuohi [nyírfakéreg]' (SES 441) < *гигерь* 'берёста; nyírfakéreg',
иневанькс 'pyhimys [szentség]' (SES 324) < *ине* 'большой; nagy' +
ванькс 'чистый; tiszta',
манейкс 'routa [derült idő]' (SES 315) < *маней* 'солнечная, ясная пого-
 да; napos, derült idő',
нерькс 'kuonokoppa [szájkosár]' (SES 164) < *нерь* 'клов (птицы); руло,
 морда; csőr, orr, ormány',
таштыкс 'säästeliäs [takarékos]' (SES 407) < *ташта-* 'накопить, сбе-
 речь, сэкономить; megtakarít, megspórol' stb.

Érdekes ugyanakkor, hogy a *-кс* gyakorisága és máig ható termékenysége ellenére nem igazán kapcsolódik az orosz eredetű szavakhoz. A négy vizsgált szótárban nagyon kevés példát találtam erre:

биздигаке 'fekete ebszóló' << or. *бэдника* 'id.',
бугорьке 'halom' << or. *бугор* 'id.',
вишняке 'meggyfa' << *вишня* 'meggy (termés)',
добарьке 'feltárás, kitermelés' << *добыть* 'feltár, kitermel',
пиляке 'forgács' << *пила* 'fűrész',
салдатке 'katonai szolgálat' << *салдат, солдат* 'katona',
угорьке 'széngáz' << *угар* 'id.',
умотке 'örvény' << *омут* 'id.',
церьке, черьке 'vonal, vonás' << *черта* 'id'.

Látható tehát, hogy – szemben pl. a *-вке* képző „élettörténetével” – a *-кк* minden évszázadban (legalábbis, amióta mordvin írásbeliség létezik) egyenletes termékenységi képet sugall. A *-вке* újkeletű divatját az is mutatja, hogy a SES-ben nagyon sok olyan adat fordul elő, amely a többi szótárban nem szerepel, azaz javarészt a szótárszerkesztők alkotásának tekinthető. A *-кк* e tekintetben is kiegyensúlyozottabb.

2.4. *-чи*

Ez a képző grammatikalizáció útján, önálló szóból jött létre. Alapszava, a 'солнце; день' (ÉRV 747); 'nap (mint égitest és mint időegység)' (EMSz 427); 'aurinko; päivä' (ESS 191); 'солнце; день; Sonne; Tag' (MdWb 249) jelentésű *чи* szó ma is él a mordvinban, de a képző és az alapszó kapcsolata teljesen megszakadt, a képző teljes szemantikai szabadsággal rendelkezik, s minden megköttetés nélkül képes létrehozni új, elvont jelentésű szavakat. Idegen és nyelvújítási szavakhoz egyaránt képes kapcsolódni. Az alapszó főként melléknév, kisebb mértékben főnév, de elvéve egyéb szófajokkal (ige, határozószó, számnév) is találkozhatunk.

Szakirodalmi információk: EVSEV'EV 1934/1963: 47, BUBRIH 1947: 41, Grammatika 1962: 54, FEOKTISTOV 1966: 182, 1975: 300–301, SEREBRENNIKOV 1967: 66–67, KELIN 1967: 65–66, CYGANKIN – DEVAEV 1975: 93, CYGANKIN 1976: 99–100, 1981: 51, Grammatika 1980: 108, Eřzań keř 2000: 46, KERESZTES 1990: 66, ZAICZ 1998: 202, MÉSZÁROS 1997, 1998: 50, BARTENS 1999: 107, SAARINEN 2004, MATICSÁK 2005.

Az ÉRV, EMSz, ESS és MdWb adatai alapján készített adattáram 156 szót tartalmaz. Ezek közül itt csak a *к-* szókezdetet mutatom be:

калготкечи 'твёрдость' (ÉRV 227); 'megkeményedés; keménység, szilárdság' (EMSz 136) < *калготк* 'отвердение, затвердение; megkeményedés, megmerevedés',
каштанчи 'гордость' (ÉRV 242); 'büszkeség, gög' (EMSz 145); 'yl-peys' (ESS 65) < *каштан* 'гордый; büszke, gögös',
кежейчи 'злость, злоба' (ÉRV 247); 'harag, düh, méreg; gonoszság' (EMSz 150) < *кежей* 'злой; haragos, mérges, gonosz',

кемечи 'крепость' (ÉRV 252); 'erősség, keménység, szilárdság' (EMSz 155); 'lujuus' (ESS 67) < *кеме* 'твёрдый, прочный; erős, kemény',
киткавчи 'хитрость' (ÉRV 268); 'ravaszság, agyafúrtság' (EMSz 166) < *киткав* 'хитрый; ravasz, agyafűrt',
козячи 'богатство' (ÉRV 276); 'gazdagság, vagyon' (EMSz 170); 'rik-kaus' (ESS 71) < *козя* 'богач, богатый; gazdag'.

Habár a képző elvileg már igen régen létrejött (hiszen a moksában is ugyanez a folyamat ment végbe), elterjedése viszonylag új jelenség, a DAMASKIN-szótárban még csak néhány *-чи* képzős alak kapott helyet:

беднойчи 'бедность; szegénység' (DAM. 48, 293),
кудоччи 'дом; ház' (323); *кудочить* 'хоромы; lakóház, nagy ház' (DAM. 305),
пароччи 'имение; добро, имущество; vagyon, jóság' (DAM. 112, 155, 156),
сюнавчи 'богатство, излишество, изобилие; gazdagság' DAM. (44, 110),
шумбрачи 'здоровье; egészség' (DAM. 82, 104, 262).

PAASONEN hatalmas szótárában mindössze 40 *-чи* képzős szerepel. Ezzel szemben a mai szótárakban már szép számmal bukkannak fel *-чи* képzős alakok: ÉRV 145, EMSz 101, ESS 75.

Még egyértelműbben árulkodik a képző térhódításáról a 2000-ben megjelent finn–erza szótár. Korábban már többször említettem, hogy ez a szótár nagyon sok nyelvújítási anyagot tartalmaz. Vizsgálataim szerint a szótár 174 *-чи* képzős alakot rejt. Persze, az itt megjelenő adatok mennyiségéből nem lehet a valós nyelvhasználatra vonatkozó, messzemenő következtetéseket levonni. Intő jel lehet SAARINEN véleménye a finn–erza szótár szerkesztési munkálatairól: „... kun on täytynyt kääntää suomen abstraktisubstantiivi, on otettu käyttöön *-či* johdos”⁸ (SAARINEN 2004: 340). Mindezek ellenére a tendencia világos, a *-чи* mára a *-мо*, *-ма* és a *-ккс* mellett a legfontosabb absztrakt névszóképzővé vált.

A SES *-чи* képzős alakjaiból az *a-* betűvel kezdődőket mutatom be (mivel ezek etimológiailag teljesen átlátható szavak, külön nem tüntetem fel alapelakjukat):

агрессивнойчи 'aggressivisuus [agresszivitás]' (SES 2),
азаргадомачи 'kiihko [hevesség, szenvedélyesség]' (SES 127),
аккуратнойчи 'täsmällisyys [pontosság]' (SES 454),
акуломачи 'kuolemattomuus [halhatatlanság]' (SES 164),
аламоксчи 'vähemmistö [kisebbség]' (SES 511),
аламоччи 'niukkuus [csekélyesség, szegényesség]' (SES 258),
апелемачи 'urheus [hősiesség, bátorság]' (SES 463),

⁸ „amikor egy finn elvont főnevet le kellett fordítani, kéznél volt a *-чи* képző”.

апештевикчи 'ahnaus, ahnehdinta [mohóság, kapzsiság]' (SES 3),
артомачи 'maalaustaide [festőművészet]' (SES 223),
асакландявикчи 'mysteeri [titokzatosság]' (SES 247),
асатыкчи 'niukkuus [csekélység, szegényesség]' (SES 258),
ачарькодевикчи 'mysteeri [titokzatosság]' (SES 247).

A *чи* mai elterjedéséről árulkodik a párhuzamos szöveghelyek vizsgálata, a régebbi és mai bibliafordítások összevetése is. Kutatásaim alapján a Lukács evangélium régi, 1889-es fordításban a *-чи* képzőként 10 szóban van jelen, 65 előfordulással, míg az 1996-os fordításban 28 szóban, 121 előfordulással szerepel. (Részletesebben l. MATICSÁK 2005.)

2.5. *-лма, -лмо*

Erre a képzőre a szakirodalom sokáig semmiféle figyelmet nem fordított, s a mai napig nagyon kevesen s keveset foglalkoztak vele (LAZAR 1975: 206, CYGANKIN 1976: 92, 1981: 42, Grammatika 1980: 106, ERMUŠKIN 1991: 55; 2004: 54, Ęrzań keĹ 2000: 37, RJABOV 2002: 59, MÉSZÁROS 1999: 102).

LAZAR az ezzel a képzővel létrehozott szavakat „pseudo-deverbal derivatives” alakoknak nevezi, mert a képzőborkorban meglátása szerint egy *-l-* igeképző és egy *-ma/-mo* névszóképző egyesül. A képző létrejöttét CYGANKIN is a morfémahatárok eltolódásával magyarázza. Első lépésben melléknevekből képződtek *-л* gyakorító képzős igealakok: *поки* 'большой; nagy' > *покиолгадо-* 'увеличиться; megnagyobbodik', *тусто* 'густой; sűrű' > *тустолгадо-* 'загустеть; megsűrűsödik', *эчке* 'толстый; vastag' > *эчкелгадо-* 'толстеть; megvastagodik'. Ezt követően a tövégi *-л* mássalhangzó és a *-ма, -мо* képző összeolvadásából létrejött az új képző (és tegyük hozzá, ez analogiásan más szavakhoz is tarthat): *покиолма* 'размер; величина; méret, nagyság', *тустолма* 'густость; sűrűség', *эчкелма* 'толщина; vastagság'. CYGANKIN feltevésének szépséghibája, hogy a *-лгадо-* képzőből miért tűnt el a *-гадо-* elem? Talán emiatt más utat képzel el RJABOV (2002: 59), aki kiindulópontnak a *-ла* képzős mellékneveket tartja: *покиола* 'большеватый; nagyobbacska' > *покиол-ма, эчкела* 'толстоватый; kövérkés' > *эчкел-ма*. Ő tehát csak *-ма* képzővel számol. RJABOV elmélete megmagyarázná az *-л-* jelenlétét, viszont kihagyta az utolsó lépést, a *-лма* képző megszületését, holott egyértelmű, hogy ez a képző létezik.

Ezt a képzőt a Grammatika (1980: 106) az improduktív elemek közé sorolja, LIPATOV ET AL. (1983: 121) ritkának tartja, MÉSZÁROS (1998: 102) pedig e két minősítést egyesíti. A „ritka” minősítéssel magam is egyetértek, hiszen mindössze 16 szót tudtam felvenni teljes bizonyossággal adatáramba, ami a két és fél ezernyi *-ма/-мо* képzős alakhoz képest elenyésző halmaz. A sommás „improduktív” minősítést viszont kissé árnyaltabban fogalmaznám meg (l. lejjebb).

Adattáramba az ĘRV, EMSz, ESS és MdWb alapján a következő szavakat vettem fel:

- э́вталмо** 'сказка; загадка; Märchen; Rätsel [mese, találós kérdés]' (MdWb 534) < *э́вта-* 'сказать, сообщить; (el)mond, (el)mesél',
- келелма** 'ширина; Breite [szélesség]' (MdWb 687) < *келе* 'ширина; szélesség',
- кувалма** 'по, вдоль' (ÉRV 307); 'mentén; miatt' (EMSz 183); 'pitkin; ta-kia; vuoksi' (ESS 78); *kuvalmo, kuvalma* 'вдоль, через; согласно, по, из-за; entlang, längs, durch; gemäss, nach, wegen' (MdWb 983). L. a következő szócikkben.
- кувалмо** 'длина, протяжённость' (ÉRV 307); 'hossz, hosszúság, hossz-méret' (EMSz 183); 'pituus' (ESS 78); *kuvalmo* 'длина, протяжение, рост; Länge, Ausdehnung, Wuchs' (MdWb 985). E szó családja (vö. *кувака* 'hosszú', *кувалкс* 'hossz, hosszúság', *кувалма* 'mentén', *кувалт* 'mentén', *кувать* 'sokáig, hosszú ideig') finnugor eredetű (FU *kawka 'lang' > fi. *kauka*, lpN *gāwkās*, osztj. *коγ*) (UEW 1: 132, ЭтV 81).
- мазолма** 'прелесть [szépség, báj]' (ÉRV 357) < *мазы* 'красота, красивый; szép, szépség',
- недельма** 'juotikas, iilimato [rióca]' (ESS 117) < *недя-* 'прилипнуть; gá-tarad, odatarad',
- покшолма** 'величина' (ÉRV 494); 'nagyság, méret, terjedelem, térfogat' (EMSz 291); 'suuruus, koko' (ESS 125); *pokšolma* 'величина; Grösse' (MdWb 1728) < *поки* 'большой; nagy',
- сталмо** 'вес; тяжесть' (ÉRV 613); 'súly; nehézség; teher' (EMSz 343); 'raivo; vaikeus' (ESS 158); *stalmo* 'вес, тяжесть; Gewichte, Schwere' (MdWb 2026) < *стака* 'тяжёлый; nehéz' (ÉSM 411),
- сэрелма** *seřelma* 'высота; глубина; Höhe; Tiefe [magasság; mélység]' (MdWb 1971) < *seř, seře* 'высота; magasság',⁹
- сюдулма** *šudulma* 'проклятие; Fluch, Verfluchung [átok, szitok]' (MdWb 2188) < *сюдо-* 'проклинать; (meg)átkoz',
- тустолма** 'sűrítmény' (EMSz 389); 'taajuus' (SES 408); 'густота; Dikke, Dichtheit' (MdWb 2355) < *тусто* 'густой, плотный; sűrű, dús',
- уксолма** *uksälma* 'рвота; das Erbrochene [hányás]' (MdWb 2444) < *uksno-* 'рвать, извергать; hány',
- човильма** *čovilma* 'тонкость; Feinheit, Dünne [vékonyság]' (MdWb 285) < *чова, човине* 'тонкий; vékony, sovány',
- чожедалмо** *čoždalma, šoždalto* 'облегчение, смягчение; Erleichterung, Linderung [könnyítés, enyhítés]' (MdWb 293) < *шожда* 'лёгкий; könnyű',
- чудильма** *чуделма* 'meder' (EMSz 437); *čud'ilma* 'водосток; Wasserabfluss' (MdWb 296) < *чуде-* 'течь, протекать; folyik',

⁹ Ez csak PAASONENNél szerepel ebben a formában, a mai szótárak csak a belőle képzett melléknevet (*сэрей* 'высокий; magas') adatolják.

эчкелма 'толщина, объём' (ÉRV 791); 'vastagság, kövérség' (EMSZ 459); 'paksuus' (ESS 202); *ečkel'ma* 'толщина; Dicke' (MdWb 350) < *эчке* 'толстый; vastag'.

A képző produktivitásának több mint két évszázados történetét jól nyomon lehet követni DAMASKIN szótárától kezdve a 20. század végén megjelent művekig. Úgy tűnik, DAMASKIN idejében (vagy legalábbis a püspök és szótárkészítő tanítványai körében) ez a képző lényegesen kedveltebb, produktívabb volt, mint a későbbi korokban. Az 1785-ös szótárban a következő *-лма/-лмо* képzős alakok fordulnak elő:

асатолмо 'недостаток [szükség, hiányosság]' (DAM. 161) < *a-* + *сато-* 'хватать; elég', *саты* 'хватит, достаточно; elég, elegendő',
ачкел(ь)ма 'тослота [vastagság]' (DAM. 287) < *эчке* 'толстый; vastag',
васолма 'далекость, дальность [távolság]' (DAM. 78), 'отдаление' (DAM. 186) < *васо-*: *васоло* 'дальный; távoli', *васолдо* 'издалека; távolról' stb.,¹⁰
ювталмо 'сказка [mese]' (DAM. 259) < *эвта-* 'сказать; mond',
кувалмо 'длина [hosszúság]' (DAM. 82), 'долгота' (84) < *кува-*, I. fentebb,
мазылма 'красота [szépség]' (DAM. 126), *мазолма* 'прелесть' (DAM. 221) < *мазы* 'красивый; szép',
паролма 'доброта [jóság]' (DAM. 82) < *паро* 'хороший; jó',
нижелма 'зелень [zöld növényzet, zöltség]' (DAM. 104) < *ниже* 'зелёный; zöld',
покиолма 'великость [nagyág]' (DAM. 50), 'величество' (DAM. 50), 'начальство' (DAM. 158), 'величина' (DAM. 223) < *поки* 'большой; nagy',
псилма 'горячесть [főgőség]' (DAM. 75) < *пси* 'горячий, жаркий; meleg, főgő',
пицилма 'острота [élesség, él]' (DAM. 184) < *пичи* 'острый; éles',
сатьмелма 'утоление [enyhítés]' (DAM. 301) < *сэтьме* 'тихий, безмолвный, смиренный; csendes',
сиядулма 'зависть [irigység]' (DAM. 96) < *съядо-* 'завидовать; irigykedik',
сталмо 'тяжесть [nehézség]' (DAM. 292), 'трудность' (DAM. 290), 'иго' (DAM. 108), 'обременение' (DAM. 175) < *стака* 'тяжёлый; nehéz',
стувтулма 'забвение [feledés]' (DAM. 96) < *стувто-* 'забыть; elfelejt',
сюдолма 'брань [veszekedés]' (DAM. 45) < *сюдо-* 'проклясть, поругать; átkoz, szid',
томбалмо 'глубина [mélység]' (DAM. 73) < *томба-*: *тобака* 'глубокий; mély',
тустолма 'густость [sűrűség]' (DAM. 78) < *тусто* 'густой; sűrű',

¹⁰ Meglehet, hogy itt a kiindulóalak a *васоло*, ebben az esetben csak *-ма* képző tapadt a szóhoz.

чаволмо, чаволма 'тщета [hiábavalóság]' (DAM. 291), *чавулма* 'порознь [elkülönítve, egyenként]' (DAM. 213) < *чаво* 'пустой; порожний; üres', *шождылма* 'лёгкость [könnyűség]' (DAM. 132) < *шожда* 'лёгкий; könnyű'.

Мára a *-лма/-лмо* „népszerűsége” erősen lecsökkent. Érdemes megnézni, a korábbi szótárak (DAMASKIN és MdWb) *-лма, -лмо* képzős alakjai helyén milyen formák jelennek meg a mai szótárakban, az 1993-as erza–орosz (ÉRV) és a 2012-es orosz–erza nagyszótárban (RÉV)!

асатолмо 'недостаток' (DAM. 161) – *асатовкс, асатыкс* 'недостаток' (ÉRV 60), *асатома, асатыкс* 'id.' (ÉRV 336),
васолма 'дальность' (DAM. 78, 186) – *васолкс* 'даль', *васолкчи* 'дальность' (ÉRV 111), *васолочи* 'дальность' (ÉRV 110),
ювталмо 'сказка' (DAM. 259), *эвтальмо* 'id.' (MdWb 534) – *эвтамo* 'рассказ; сообщение' (ÉRV 179, RÉV 533), *эвтнема* 'id.' (ÉRV 179, RÉV 480), *эвкс* 'сказка' (RÉV 513),
келелма 'ширина' (MdWb 687) – *келе* 'ширина' (ÉRV 248, RÉV 614),
кувалма 'вдоль, через' (MdWb 983) – *кувалма* 'по, вдоль' (ÉRV 307, RÉV 60),
кувалмо 'длина, долгота' (DAM. 82, 84, MdWb 985) – *кувалмо* 'id.' (ÉRV 307, RÉV 119),
мазылма, мазолма 'красота, прелесть' (DAM. 126) – *мазолма* 'прелесть' (ÉRV 357), *мазый, мазыйчи, мазычи* 'красота; прелесть' (ÉRV 357, RÉV 235),
паролма 'доброта' (DAM 82) – *паро* 'добро' (ÉRV 458); *паро, парочи* 'id.' (RÉV 120),
пижелма 'зелень' (DAM 104) – *пуже* 'id.' (ÉRV 477, RÉV 172),
покиолма 'величина' (DAM. 50, 158, 223; MdWb 1728) – *покиолма* 'id.' (ÉRV 494; RÉV 61), *покичи* 'id.' (RÉV 61),
псилма 'горячесть' (DAM. 75) – *пси* 'жара' (ÉRV 523, RÉV 134), *пиксема* 'горячность' (RÉV 106),
пицилма 'острота' (DAM. 184) – *питичи* 'id.' (ÉRV 531, RÉV 381),
сатьмелма 'утоление' (DAM. 301) – *сэтьмечи* 'спокойствие; тишина' (ÉRV 634, RÉV 539, 561), *сэтьме* 'id.' (RÉV 561),
сиядулма 'зависть' (DAM. 96) – *сявадома* 'id.' (ÉRV 637, RÉV 142),
сталмо 'тяжесть' (DAM. 292, MdWb 2026) – *сталмо* 'id.' (ÉRV 613, RÉV 63, 571),
стувтулма 'забвение' (DAM. 96) – *стувтома* 'забывчивость' (ÉRV 620), *стувтнемачи* 'id.' (RÉV 140),
сюдолма 'брань' (DAM. 45); 'проклятие' (MdWb 2188) – *сюдома* 'id.' (ÉRV 635, RÉV 448),
сэрелма 'высота; глубина' (MdWb 1971) – *серь* 'id.' (ÉRV 633, RÉV 95, 101),
томбалмо 'глубина' (DAM. 73) – *томка, домкачи* 'id.' (RÉV 101),

тустолма 'густость' (DAM. 78); 'густота' (MdWb 2355) – *тусто* 'гуща' (ÉRV 683); *тустолма* 'густота' (RÉV 109),
уксолма 'рвота' (MdWb 2444) – *укснома* 'id.' (ÉRV 692, RÉV 486),
чаволмо, чаволма 'тщета; порознь' (DAM. 213, 291) – *чавочи* 'пустота' (RÉV 454),
човильма 'тонкость, толщина' (MdWb 285) – *човалмо* 'тонкость' (RÉV 563),
чудильма 'волосток' (MdWb 296) – *чудема* 'течение' (ÉRV 757, RÉV 560), *чудевкс* 'русло; течение' (ÉRV 757),
шождылма, шождалма 'лёгкость' (DAM. 132); 'облегчение, смягчение' (MdWb 293) – *шождачи* 'лёгкость' (RÉV 251),
эчкелма, ачкел(ь)ма 'толщина, толщина' (DAM. 287, MdWb 350) – *эчкелма* 'толщина, объём' (ÉRV 791), *эчке, эчкечи, эчкелма* 'толщина' (RÉV 562).

A szólisták alapján a következő tanulság fogalmazható meg. A régebbi szótárak adataiból úgy tűnik, ez a képző valaha lényegesen produktívabb volt, mint manapság. Kevés olyan szó van, amelyben ma is él a *-лма, -лмо* képző (*кувалма, кувалмо, мазолма, покиолма, сталмо, тустолма, човалмо, эчкелма*). A legtöbbször a régi képző helyén manapság a nagyon produktív *-чи* szerepel (*васолкчи, васолочи, домкачи, мазы(й)чи, парочи, покичи, питичи, стувт-немачи, сэтъмечи, чавочи, шождачи, эчкечи*). Ugyancsak népszerű a másik két absztrakt képző, a *-ма, -мо* (*асатома, ёвтамо, ёвтнема, пиксема, стувт-тома, сюдома, сявадома, укснома, чудема*) és a *-(в)кс* (*асатовкс, асатыкс, васолкс, ёвкс, чудевкс*). A mordvinban a főnév és a melléknév alakilag sokszor nem különül el egymástól, ebből adódóan gyakran a képző nélküli alak is kifejezheti az elvont főnevet (*келе, мазый, паро, пиже, пси, серь, сэтъме, томка, тусто, эчке*).

Ilyen kis korpusz alapján természetesen messzeható következtetéseket nem lehet levonni (s hangsúlyozom ismét, azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ezek az adatok nem feltétlenül tükrözik a valós nyelvhasználatot, sok esetben egyfajta szótárkészítői eljárást, „szerkesztői divatot” mutatnak), de összességében mégiscsak kirajzolódik e képző elmúlt kétszáz évének története: ez a szuffixum nem tudott meghonosodni az erzában, helyette inkább más elvont képzők gyökeresedtek meg. („Pályafutása” ellentétes utat járt be, mint a *-чи* képzőé.)

Vannak azonban biztató jelek. MOSIN (1999: 80–81) elképzelhetőnek tartja e képző „feltámasztását”, a *кувалмо* és a *сталмо* analógiájára¹¹ a következő melléknévi alapú főnevekre tesz javaslatot (ezek közül az *инелма* és a *коськелма* a bibliafordításokban már felbukkannak):

¹¹ Azaz itt visszatükröződik RЈАВОВ nézete a képző analógiás kialakulásáról.

аиолма 'бель, белизна; fehérség' < *аиола* 'беловатый; fehéres',
вейкелма 'равнина; síkság' < *вейкетъ* 'ровный, ровно; sík, sima',
инелма 'известность, слава; ismertség, dicsőség' < *ине* 'великий; nagy',
коськелма 'твердь' < *коськела* 'суховатый; kissé száraz',
ождолма 'желтизна; sárga szín' < *ождола* 'желтоватый; sárgás',
пижелма 'зелень; zöltség' < *пижела* 'зеленоватый; zöldes',
сэтьмелма 'мир; béke' < *сэтьме* 'тихий; csendes'.

Ugyanígy deverbális főneveket is létre lehet hozni MOSIN szerint:

кирделма 'поддержка; támogatás, támasz' < *кирде-* 'держать; tart, kibír',
невтелма 'спектакль; előadás' < *невте-* 'указать, показать; (meg)mutat',
чачолма 'урожай; termés' < *чачо-* 'родиться; születik',
чачтолма 'рождаемость; születés' < *чачто-* 'родить; szül'.

MOSIN az egyik szerzője – ALHONIEMI és AGAFONOVA mellett – az 1999-ben Turkuban megjelent finn–erza szótárnak, amelyről korábban már többször szóltam. Ez a szótár rengeteg új szót tartalmaz, a legújabbkori mordvin nyelv-újítás egyik fontos opusza. MOSINÉK itt is igyekeznek „rehabilitálni” a *-лма/-лмо* képzőt, a fentebb említett *аиолма* (SES 474), *инелма* (SES 225), *кирделма* (SES 476), *невтелма* (SES 266), *пижелма* (SES 497), *сэтьмелма* (SES 342), *чачолма* (SES 400) szavak mellett a következő *-лма/-лмо* képzős alakok szerepelnek a szótárban:

веделма 'vesistő; vízrendszer' (SES 491) < *ведь* 'vesi; víz',
вейкелма 'yksikkö; egység' (SES 520) < *вейке* 'yksi; egy',
кемелма 'uskonto; vallás' (SES 463) < *кеме-*, vö. *кемема* 'usko; hit',
лембелма 'lämpötila; hőmérséklet' (SES 219) < *лембе* 'lämpö; meleg',
летькелма 'kosteus; nedvesség' (SES 153) < *летьке* 'kosteа, kosteus; nedves, nedvesség',
раськелма 'kansallisuus; nemzetiség' (SES 101) < *раське* 'suku, suku-lainen; rokonság, rokon'.

2.6. *-вт, -вь*

Kis produktivitású, ritka képző. Nagyon kevesen foglalkoztak ezzel a képzővel (ERMUŠKIN 1967: 123, 1991: 55, ERDŐDI 1968: 216, CYGANKIN 1981: 39–40). Funkciója megegyezik a *-вкс* képzőével (sokszor fel is cserélhető vele, főként nyelvjárási szinten): a cselekvés eredményét jelölő absztrakt képző.

A képző hasonló úton jöhetett létre, mint a korábban tárgyalt *-вкс*: eredetileg a reflexív *-в* képzős igealakhoz tapadhatott a *-т(ь)* képző (pl. *пице-* 'варить; főz, (meg)éget' > *пицеве-* 'обжигаться; megég, megégeti magát' > *пицевт* 'ожог; égés'; *мере-* 'сказать; mond' + *-вт* > *меревт* 'высказывание; megnyilatkozás, kijelentés'), majd ebből elvonódott a *-вт(ь)*, amely később más igetővekhez is kapcsolódhatott.

Adattáramban 32 (+ 4)¹² szó kapott helyett. Néhány példa:

- ававт** 'свекровь' (ÉRV 28); 'anyós (a férj anyja)' (EMSz 30); 'anoppi' (ESS 1); *avavt* 'свекровь; мать мужа; Schwiegermutter; Mutter des Mannes' (MdWb 92) < *ава* 'женщина, мать; nő, asszony, anya' (l. még ÉSM 5),
- атявт** 'свёкор (отец мужа)' (ÉRV 63); 'após (a férj apja)' (EMSz 47); 'appi' (ESS 11); *at'avt* 'свёкор; Schwiegervater (Vater des Mannes)' (MdWb 88) < *атя* 'apó, öregember, férj',
- вановт** 'взгляд' (ÉRV 106); 'pillantás, tekintet' (EMSz 71); 'katse' (ESS 24); *vanovt* 'взгляд; Blick' (MdWb 2538) < *вано-* 'смотреть; néz' (l. még ÉSM 40) ~ *вановкс* 'id.',
- варшавт** 'взгляд [pillantás, tekintet]' (ÉRV 110); *varčavt* ~ *varšavt* 'взгляд, облик (глаз); Blick (der Augen)' (MdWb 2549) < *варшита-* 'посмотреть, взглянуть; ránéz, rátekinт' ~ *варшитавкс* 'id.',
- касовт** 'рост [növés, növekedés]' (ÉRV 238) < *касо-* 'расти; (meg)nő, felnő, növekszik' ~ *касовкс* 'id.',
- козовт** 'кашель [köhögés]' (ÉRV 275) < *козо-* 'кашлять; köhög';
- кортавт** 'говор [nyelvjárás]' (ÉRV 294); *kortavt* 'говорение, манера говорить, наречие, выговор; Sprechen, Art des Sprechens, Mundart, Aussprache' (MdWb 862) < *корта-* 'говорить; beszél' ~ *кортавкс* 'id.',
- лисевть** 'líševt' 'росток; Keim [csíra, palánta]' (MdWb 1143) < *лисе-* 'выйти, уйти; kibújik, előbújik' ~ *лисевкс* 'id.',
- наравт** 'стрижка [nyírás]' (ÉRV 400); 'tukanleikkuu' (ESS 100) < *нара-* 'стричь, брить; (meg)nyír, lenyír',
- оршавт** 'одежда' (ÉRV 444); 'ruházat, öltözék' (EMSz 262); *oršavt* 'платье; Kleidung, Bekleidung' (MdWb 1465) < *орша-* 'надеть на себя что-л., одеться; felöltözik' ~ *оршавкс* 'id.',
- пирявт** 'забор, изгородь' (ÉRV 482); 'kerítés, palánk' (EMSz 286); *pir'avt* 'забор, городьба; Zaun, Umzäunung' (MdWb 1677) < *пиря-* 'загородить; bekerít' ~ *пирявкс* 'id.',
- прявт** 'председатель; глава (хозяин в семье)' (ÉRV 522); 'főnök, vezető, elnök' (EMSz 302); 'esimies, päällikkö' (ESS 134); *pr'avt* 'начальник, Haupt, Häuptling, Oberhaupt, Ältester' (MdWb 1813) < *пря* 'голова',
- сантявт** 'чащоба' (ÉRV 568); 'sűrű erdő, bozót' (EMSz 323); 'tiheikkö' (ESS 146) < *сандя-* 'корчевать; kiirt' ~ *сандявкс* 'id.',
- сизевть** 'усталость [fáradtság]' (ÉRV 585); 'sízefi' 'усталость, утомление; Müdigkeit, Ermüdung' (MdWb 2166) < *сизе-* 'устать; elfárad',

¹² Nehéz eldönteni, vajon a kérdéses képző rejlik-e az orosz eredetű *кожовт* 'füstnyílás', *оровт* '(gabona)rakás, halom', *настувт* 'pásztor' és *поровт* 'küszöb' szavakban. Az átadó alakok (*кожух, ворох, настух, пороз*) alapján elképzelhető az is, hogy a *-x, -z* hanghelyettesítéssel *-re* változott, és ehhez tapadt az *-m* képző.

чалгавт 'походка' (ÉRV 737); 'lépés, járás, menés; nyom, lábnyom' (EMSz 419); *čalgavt* 'походка, оступь; Gang, Art zu treten' (MdWb 202) < *чалга-* 'наступить; gálép, rátafos' ~ *чалгавкс* 'id.',
якавт 'походка' (ÉRV 800); 'járás, menés, járásmód' (EMSz 466); 'käyntitara' (ESS 204); *jakavt* 'походка; манера ходить; Gangart' (MdWb 483) < *яка-* 'ходить, двигаться; jár, halad' ~ *якавкс* 'id.'.

Ez a képző DAMASKIN szótárában is viszonylag marginális helyet foglal el, s a SES-ben is mindössze két új szóalkotás bukkan fel:

каявт 'выкидыш [elvetelés]' (DAM. 66) < *кая-* 'сбросить; dob, hajít', vö. *каявкс* 'id.' (CYGANKIN 1981: 39),
колавт 'порча [ELRONTÁS, elromlás]' (DAM. 213), *кола-* 'разбить, нарушить; elront, tönkretesz, megrongál', vö. *колавкс* 'id.' (ÉRV 277, EMSz 171),
пекставт 'плотина [gát]' (DAM. 202) < *пекста-* 'закруть; (be)zár, (be)csuk', vö. *пекставкс* 'зárójel' (SES 391), *пекстамка* 'kulcs, zár' (EMSz 275),
пирявт 'забор, ограда' [kerítés, palánk]' (DAM. 96, 178) → *пирявт*,
ставт 'сшивка, шов [varrás; varrat]' (DAM. 281, 313) < *ста-* 'сшить; (meg)varr', vö. *ставкс* 'id.' (ÉRV 611, EMSz 341),
чувовт 'канал; csatorna' (DAM. 56, 116, 122, 205, 217) < *чuvo-* 'рыть, копать; (ki)ás',
шукиторовт 'смородина; ribizli' (DAM. 320); mai irodalmi nyelvi alakja: *шукиторов*,
пурнавт 'asu [ruha]' (SES 17),
кариавт 'valjaat [hám, lószerszám]' (SES 473).

3. Összefoglalás

Dolgozatomban hat absztrakt főnévképzőt (-*ма/-мо/-ме*, -*вкс*, -*кс*, -*чи*, -*лма/-лмо*, -*вт/-вть*) vizsgáltam meg egykori és mai produktivitásuk alapján.

A mai legproduktívabb erza (deverbális) névszóképző a -*ма*, -*мо*, -*ме*. Ez a szuffixum már nagyon régóta termékeny; a mordvin írásbeliség első nagy terjedelmű korpuszában, DAMASKIN szótárában is fontos szerepe van. A szótárírói gyakorlat e téren jelentős szórásokat mutat (PAASONEN például nagyon kevés szót vett fel ebből a halmazból), hiszen a deverbális főnevek száma szinte korlátlan.

Ugyancsak régóta produktív a -*кс*, amely ma is képes új szavak megalkotására, de az orosz eredetű szavakhoz kevésbé kapcsolódik.

A -*вкс* ma a második legproduktívabb deverbális névszóképző. Teljesen más képet mutat, mint az előző két szuffixum: produktivitása csak a 20. században erősödött meg, s vált mára igen termékenyé.

Hasonló utat járt be a *-чу* is. A képző a 20. század előtt nem tartozott a produktív elemek közé, mára viszont nagyon termékenyvé vált – elsősorban a nyelvújítás, az új, absztrakt fogalmak megnevezésének igénye miatt.

A *-лма/-лмо* valaha viszonylag termékeny lehetett, de mára nagyon lecsökkent a produktivitása, habár egyes nyelvészek igyekeznek feltámasztani.

A *-вт(ь)* régen sem volt igazán produktív, s ma sem az, kiszorította a vele azonos funkciót betöltő *-вкс*.

Irodalom

- ALHONIEMI, ALHO – AGAFONOVA, NINA – MOSIN, MIHAIL (2000), *Suomalais-ersäläinen sanakirja*. Типография Красный Октябрь, Саранск. = SES.
- ALVRE, PAUL (1994), Эрзянь-рузонь валкс. Эрзянско-русский словарь. *Linguistica Uralica* 30: 310–312.
- BARTENS, HANS-HERMANN (2001), Eine neue Brücke zu den Wolgasprachen. *Finnisch-ugrische Forschungen* 56: 367–371.
- BARTENS, RAIJA (1999), Mordvalaiskielten rakenne ja kehitys. *Mémoires de la Société Finno-ougrienne* 232.
- ВОСЬКАЕВА, А. И. [БОЧКАЕВА, А. И.] (1984), О суффиксальном словообразовании в эрзя-мордовском языке. *Вопросы финно-угрской филологии*. Выпуск 4. Издательство Ленинградского университета, Ленинград. 159–173.
- BUBRIN, D. V. [БУБРИХ, Д. В.] (1947), Эрзя-мордовская грамматика минимум. Пособие для вузов. Мордовское государственное издательство, Саранск.
- СЫГАНКИН, Д. В. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (1976), Суффиксальное словообразование имен существительных в диалектах эрзянского языка. *Fenno-Ugristica* 3: 86–106.
- СЫГАНКИН, Д. В. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (1981), Словообразование в мордовских языках. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СЫГАНКИН, Д. В. (szerk.) [ЦЫГАНКИН, Д. В. (отв. ред.)] (2000), Эрзянь кель. Морфология. Типография Красный Октябрь, Саранск. = *Ėrźań kel’*.
- СЫГАНКИН, Д. В. [ЦЫГАНКИН, Д. В.] (2006), Морфемика и словообразование мордовских языков. Учебное пособие. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СЫГАНКИН, Д. В. – ДЕВАЕВ, С. З. [ЦЫГАНКИН, Д. В. – ДЕВАЕВ, С. З.] (1975), Очерк сравнительной грамматики мордовских (мокшанского и эрзянского) литературных языков. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- СЫГАНКИН, Д. В. – МОСИН, М. В. [ЦЫГАНКИН, Д. В. – МОСИН, М. В.] (1998), *Этимологиянь валкс*. Мордовской книжной издательствась, Саранск. = *ĖtV*. DAM. = DAMASKIN 1785.
- DAMASKIN [ДАМАСКИН] (1785), *Словарь языков разных народов в Нижегородской епархии обитающих, именно россиян, татар, чувашей, мордвы и черемис...* 1785 года. = ФЕОКТИСТОВ 1971.
- EMSz = MÉSZÁROS – SIRMANKINA 2003.

- ERDŐDI JÓZSEF (1968), Erza-mordvin szövegek (magyarázatokkal, nyelvtani vázlattal és szótárral). ELTE BTK Finnugor jegyzetek 14. Tankönyvkiadó, Budapest.
- ERMUŠKIN, G. I. [ЕРМУШКИН, Г. И.] (1967), Имя существительное и глагол в северо-западных говорах эрзя-мордовского языка. Вопросы мордовского языкознания. Выпуск 32. Мордовское книжное издательство, Саранск. 104–136.
- ERMUŠKIN, GRIGORIJ I. [ЕРМУШКИН, ГРИГОРИЙ] (1991), Верхнепьянский диалект эрзя-мордовского языка. Mitteilungen der Societas Uralo-Altaica, Heft 13. Einheitliche Beschreibung der Dialekte uralischer Sprachen (begründet von KLARA E. MAJTINSKAJA und WOLFGANG VEENKER) 3. Societas Uralo-Altaica, Hamburg.
- ERMUŠKIN, GRIGORIJ I. [ЕРМУШКИН, ГРИГОРИЙ] (2004), Среднетёшский диалект эрзя-мордовского языка. Mitteilungen der Societas Uralo-Altaica, Heft 24. Einheitliche Beschreibung der Dialekte uralischer Sprachen (begründet von KLARA E. MAJTINSKAJA und WOLFGANG VEENKER) 9. Moskva – Groningen.
- ÉR V = SEREBRENNIKOV ET AL. 1993.
- ÉRZAŃ KEĽ = CYGANKIN 2000.
- ÉSM = VERŠININ 2004–2011.
- ESS = NIEMI – MOSIN 1995.
- ÉT V = CYGANKIN – MOSIN 1998.
- EVSEV'EV, M. E. [ЕВСЕВЬЕВ, М. Е.] (1934/1963), Основы мордовской грамматики. Избранные труды. Том третий. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1966), Мордовские языки. In: ЛЫТКИН, В. И. – МАJTINSKAJA, К. Е. (szerk.) [ЛЫТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЯ, К. Е. (отв. ред.)], Языки народов СССР III. Финно-угорские и самодийские языки. Издательство Наука, Москва. 172–220.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1968), Истоки мордовской письменности. Наука, Москва.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1971), Русско–мордовский словарь. Из истории отечественной лексикографии. Наука, Москва. = DAMASKIN 1785.
- ФЕОКТИСТОВ, А. Р. [ФЕОКТИСТОВ, А. П.] (1975), Мордовские языки. In: ЛЫТКИН, В. И. – МАJTINSKAJA, К. Е. – RÉDEI, KÁROLY (szerk.) [ЛЫТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЯ, К. Е. – РЕДЕИ, КАРОЙ (отв. ред.)], Основы финно-угорского языкознания 2. Прибалтийско-финские, саамский и мордовские языки. Наука, Москва. 248–345.
- Grammatika (1962) = KOLJADĚNKOV, M. N. (szerk.) [КОЛЯДЕНКОВ, М. Н. (ред.)], Грамматика мордовских языков. Часть I. Фонетика и морфология. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- Grammatika (1980) = CYGANKIN, D. V. (szerk.) [ЦЫГАНКИН, Д. В. (ред.)], Грамматика мордовских языков. Мордовский государственный университет, Саранск.
- GRÜNTHAL, RIHO (2001), H. Paasonens Mordwinisches Wörterbuch – Ein hundertjähriger Riese. Finnisch-ugrische Forschungen 56: 355–359.
- GYÖRKE, JÓZSEF (1934), Die Wortbildungslehre des Uralischen (primäre Bildungssuffixe). J. G. Krüger, Tartu.

- HAKULINEN, LAURI (1979), Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HERRALA, EEVA – FEOKTISTOV, ALEKSANDR (1998), Mokšalais-suomalainen sanakirja. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 58. Turku.
- ITKONEN, ERKKI (toim.) (1992), Suomen sanojen alkuperä. 1. A–K. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556 – Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. = SSA 1.
- KELIN, M. A. [КЕЛИН, М. А.] (1967), Сложные существительные подчинительного типа в мордовских языках. Вопросы мордовского языкознания. Труды, вып. 32. Мордовское книжное издательство, Саранск. 39–72.
- KERESZTES, LÁSZLÓ (1986), Geschichte des mordwinischen Konsonantismus II. *Studia Uralo-Altaica* 26. Szeged. = MdKons.
- KERESZTES LÁSZLÓ (1990), *Chrestomathia Morduinica*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- A. KÖVESI MAGDA (1965), *A permi nyelvek ősi képzői*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KULONEN, ULLA-MAIJA (toim.) (1995), Suomen sanojen alkuperä. 2. L–P. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556 – Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. = SSA 2.
- LAZAR, OSCAR (1975), The Formation of Abstract Nouns in the Uralic Languages. *Acta Universitatis Upsaliensis* 10. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- LEHTISALO, TOIVO (1936), Über die primären ururalischen Ableitungssuffixe. *Mémoires de la Société Finno-ougrienne* 72.
- LIPATOV, S. I. – МАТЈУШКИН, Р. Г. – МОСИН, М. В. [ЛИПАТОВ, С. И. – МАТЮШКИН, П. Г. – Мосин, М. В.] (1983), Пути обогащения лексики мордовских языков. In: СЫГАНКИН, Д. В. (szerk.) [ЦЫГАНКИН, Д. В. (ред.)], Лексикология современных мордовских языков. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск.
- LUUTONEN, JORMA – MOSIN, MIKHAIL – ŠČANKINA, VALENTINA [ЛУУТОНЕН, ЙОРМА – МОСИН, МИХАИЛ – ЩАНКИНА, ВАЛЕНТИНА] (2004), Reverse Dictionary of Mordvin. Обратный словарь мордовских языков. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae* 29. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki.
- МАЈТИНСКАЈА, К. Е. [МАЙТИНСКАЈА, К. Е.] (1974), Сравнительная морфология финно-угорских языков. In: ЛУТКИН, В. И. – МАЈТИНСКАЈА, К. Е. – РЕДЕИ, КАРОЙ (szerk.) [ЛЫТКИН, В. И. – МАЙТИНСКАЈА, К. Е. – РЕДЕИ, КАРОЙ (отв. ред.)], Основы финно-угорского языкознания. Наука, Москва. 214–382.
- MATICSÁK SÁNDOR (1999), Új mordvin szótárak. *Folia Uralica Debreceniensia* 6: 172–179.
- MATICSÁK SÁNDOR (2000), Alhoniemi – Agafonova – Mosin: Suomalais-ersäläinen sanakirja. Finneñ-eršäl valks. *Folia Uralica Debreceniensia* 7: 147–150.
- MATICSÁK SÁNDOR (2005), A képzővé válás kora a mordvinban. *Folia Uralica Debreceniensia* 12: 69–86.
- MATICSÁK SÁNDOR (2012), A mordvin írásbeliség kezdetei. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

- MATICSÁK, SÁNDOR (2014), The *-m(V)* nominal derivational suffixes in Erzya-Mordvin. *Linguistica Uralica* 50: 172–188.
- MdKons = KERESZTES 1986.
- MdWb = PAASONEN 1990–1996.
- MÉSZÁROS EDIT (1997), Az erza-mordvin *-či* képzős absztrakt főnevek. *Néprajz és Nyelvtudomány* 38: 229–241.
- MÉSZÁROS EDIT (1998), Erza-mordvin nyelvkönyv kezdőknek és középfeladókknak (MARIJA IMAJKINA közreműködésével). JATEPress, Szeged.
- MÉSZÁROS EDIT – RAISZA SIRMANKINA (2003), Erza-mordvin–magyar szótár. Második, átdolgozott, bővített kiadás. Szombathely. = EMSz.
- MÉSZÁROS EDIT – SZVETLANA MOTORKINA – NYINA KAZAJEVA – FELFÖLDI ÁGNES – RAISZA SIRMANKINA (2008), Magyar–erza-mordvin szótár. *Studia Uralo-Altica. Supplementum* 11. SzTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Szeged.
- MOSIN, M. V. [МОСИН, М. В.] (1977), Сравнительно-исторический анализ зоологической терминологии мордовских языков. In: ALVRE, P. (szerk.) [АЛВРЕ, П. (отв. ред.)], Вопросы морфологии эрзянских и мокшанских диалектов. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск. 3–15.
- MOSIN, M. V. [МОСИН, М. В.] (1999), Эрзянь келень лексиканть пештема лисьма-пряно. In: MOSIN, M. V. (szerk.) [МОСИН, М. В. (ред.)], Словообразовательная архитектура в волжско-финских языках. Красный Октябрь, Саранск. 79–83.
- MOSIN, M. V. (szerk.) [МОСИН, М. В.] (ред.) (2012), Русско–эрзянский словарь. Рунь-эрзянь валкс. Красный Октябрь, Саранск. = RĚV.
- NIEMI, JAANA – MOSIN, MIHAIL (1995), *Ersäläis-suomalainen sanakirja. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu* 48. Turku. = ESS.
- PAASONEN, HEIKKI (1990–1996), *Mordwinisches Wörterbuch. Zusammenge stellt von K. HEIKKILÄ. Bearbeitet und herausgegeben von Martti Kahla. Lexica Societatis Fenno-Ugricae* 23. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki. = MdWb.
- POLJAKOV, O. E. – KELINA, A. N. [ПОЛЯКОВ, О. Е. – КЕЛИНА, А. Н.] (1996), Русско–мокшанский школьный словарь. Мордовское книжное издательство, Саранск.
- RÉDEI, KÁROLY [Hrsg.] (1988a), *Uralisches Etymologisches Wörterbuch* 1. Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden. = UEW 1.
- RÉDEI, KÁROLY [Hrsg.] (1988b), *Uralisches Etymologisches Wörterbuch* 2. Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden. = UEW 2.
- RĚV = MOSIN 2012.
- RJABOV, I. N. [РЯБОВ, И. Н.] (2000a), Словообразовательные отношения между глаголом и существительным в эрзянском языке. In: МОСИН, М. В. (отв. ред.), Материалы II Всероссийской научной конференции финно-угроведов «Финно-угристика на пороге III тысячелетия» (филологические науки). Типография Красный Октябрь, Саранск. 278–280.
- RJABOV, I. N. [РЯБОВ, И. Н.] (2000b), Транспозиция как способ образования новых слов в эрзянском языке. Финно-угристика. Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 4. Мордовский государственный университет им. Огарева, Саранск. 167–170.

- RJABOV, I. N. [РЯБОВ, И. Н.] (2002), Словообразовательные отношения между частями речи в эрзянском языке. Учебное пособие. Типография Красный Октябрь, Саранск.
- RJABOV, I. N. [РЯБОВ, И. Н.] (2005), Длина словообразовательных цепочек в эрзянском языке. Финно-угристика 6. Типография Красный Октябрь, Саранск. 127–131.
- SAARINEN, SIRKKA (2004), Mordvalainen abstraktisubstantiivien johdin. In: CSEPREGI MÁRTA – VÁRADY ESZTER (szerk.), *Permiék, finnek, magyarok. Írások Szij Enikő 60. születésnapjára. Urálistikai Tanulmányok 14.* ELTE, Budapest. 334–341.
- ŠČANKINA, V. I. [ЩАНКИНА, В. И.], (1993), Мокшень–рузонь валкс. Русско–мокшанский словарь. Мордовская книжная издательствась, Саранск.
- ŠČEMEROVA, V. S. [ЩЕМЕРОВА, В. С.] (1993), Эрзянь–рузонь валкс. Русско–эрзянский словарь. Мордовской книжной издательствась, Саранск.
- ŠEJANOVA, T. M. [ШЕЯНОВА, Т. М.] (1989), Формирование лексики мордовских языков. История лексики. Языковые контакты. Учебное пособие. Мордовский университет им. Огарева, Саранск.
- SREBRENNIKOV, V. A. [СЕРЕБРЕННИКОВ, В. А.] (1967), Историческая морфология мордовских языков. Наука, Москва.
- SREBRENNIKOV, V. A. – BUZAKOVA, R. N. – MOSIN, M. V. [СЕРЕБРЕННИКОВ, В. А. – БУЗАКОВА, Р. Н. – МОСИН, М. В.] (1993), Эрзянско–русский словарь. Эрзянь–рузонь валкс. Русский язык – Дигора, Москва. = ĘRV.
- SREBRENNIKOV, V. A. – ФЕОКТИСТОВ, А. Р. – ПОЛЯКОВ, О. Е. [СЕРЕБРЕННИКОВ, В. А. – ФЕОКТИСТОВ, А. П. – ПОЛЯКОВ, О. Е.] (1998), Мокшень–рузонь валкс. Мокшанско–русский словарь. Русский язык – Дигора, Москва.
- SES = ALHONIEMI ET AL. 2000.
- SSA 1 = ITKONEN 1992.
- SSA 2 = KULONEN 1995.
- UEW 1 = RÉDEI 1988a.
- UEW 1 = RÉDEI 1988b.
- VERŠININ, V. I. [ВЕРШИНИН, В. И.] (2004–2011), Этимологический словарь мордовских (эрзянского и мокшанского) языков I–V. Стринг, Йошкар-Ола. = ĘSM.
- ZAJCZ GÁBOR (1969), А. П. Феоктистов, Истоки мордовской письменности. *Nyelvtudományi Közlemények 71*: 187–190.
- ZAJCZ, GÁBOR (1998), Mordva. In: ABONDOLO, DANIEL (ed.), *The Uralic Languages.* Routledge, London – New York. 184–218.